

Näkökulmia miestutkimuksen metodologiaan

Timo Aho, Jiri Nieminen & Arttu Salo (toim.):

Miestutkimuksen metodologiaa. Vastapaino 2021. 268 s. ISBN 978-951-768-843-7.

Miesten ja poikien sukupuolitietoista tutkimusta on Suomessa tehty eri tieteenaloilla 1980-luvulta ja opetusta annettu 1990-luvulta lähtien. Miestutkimus ei kuitenkaan ole vakiinnuttanut asemaansa sukupuolentutkimuksen kentällä yhtä vahvasti kuin naisia koskeva sukupuolitietoinen tutkimus. Vuonna 2021 julkaistun *Miestutkimuksen metodologiaa* -artikkelikokoelman tehtävänä onkin teoksen toimittajien mukaan tukea suomalaisissa yliopistoissa tehtävää sukupuolitietoista opetusta ja tutkimusta miehistä, pojista, mieheyksistä ja maskuliinisuuksista.

Teoksessa tarkastellaan miehiä, poikia ja mieheyttä koskevan tutkimuksen menetelmiä ja metodologisia haasteita sekä miestutkimuksessa hyödynnettyjen käsitteiden, teorioiden ja metodien suhdetta. Poikkitieteellinen teos on laadittu oppi- ja käsikirjaksi ja sen kirjoittajina on tutkijoita yhteiskuntatieteistä, kasvatustieteistä sekä humanistisilta aloilta. Teoksen lähtökohtana on kriittinen miestutkimus ja artikkelit pohjautuvat kirjoittajien aiempiin tutkimuksiin ja niissä tehtyihin tutkimuksellisiin valintoihin.

Johdannon ovat laatineet teoksen toimittajat Timo Aho, Jiri Nieminen ja Arttu Salo. Siinä määritellään, mitä on kriittinen miestutkimus ja toisaalta mitä on miestutkimuksen metodologia ja mihin sitä tarvitaan. Lisäksi esitellään miestutkimuksen perinteitä sekä analysoidaan Suomessa tehdyn miestutkimuksen metodologisia valintoja ja kotimaisen miestutkimuksen käymää keskustelua kansainvälisen tutkimuksen kanssa. Johdannon taustoittavat luvut ovat tärkeitä miestutkimukseen vasta perehtyville opiskelijoille ja aihepiiriin tutustuville tutkijoille. Ne kertovat tieteenalan kehityksestä ja luovat hyvän pohjan johdantoa seuraavien artikkelien lukemiselle.

Kirja on jaettu kolmeen temaattiseen osaan sen perusteella, millainen rooli tutkijoilla ja tutkittavilla on ollut tutkimusaineiston tuottamisessa. Teoksen osat ovat I Vuorovaikutteiset tiedontuotannon tavat: haastattelu ja etnografia miesten tutkimuksessa, II Tutkittavat aineistojen tuottajina: visuaaliset ja taidelähtöiset menetelmät miesten ja poikien tutkimisessa ja III Media-aineistojen äärellä. Ensimmäisen osan artikkeleissa pohditaan tutkijan ja tutkittavan välistä suhdetta, kun metodina on erilaiset haastattelut tai etnografinen kenttätyö. Toisessa osassa tutkittavat osallistuvat itse tutkimusaineiston tuottamiseen ja kolmannessa osassa analysoidaan erilaisia media-aineistoja: internetkeskusteluja, laulujen sanoituksia sekä mediakuvia.

Teoksen ensimmäisen osan avaa Petteri Eerolan ja Hanna Pirskasen artikkeli ”Miehiä haastattelemassa”, jossa tarkastellaan haastattelua tutkimuksen metodina monista osin hyvin käytännöllisistäkin näkökulmista. He kertovat haastateltavien rekrytoinnista ja rekrytoinnin ajoittaisesta vaikeudesta, mieheyden rakentamisesta ryhmähaastattelutilanteessa sekä tunteista ja tunnetyöstä haastatteluissa. Eerola ja Pirskanen tuovat hyvin esiin kuinka vaikeaksi koetuista aiheista, kuten alkoholismista tai väkivallasta keskusteleminen saattaa nostaa haastattelussa pintaan tunteita, joihin haastattelijan on hyvä olla varautunut ja ennalta pohtia, miten haastattelutilanteessa tunteisiin reagoida. Toisaalta Eerola ja Pirskanen pohtivat haastattelijan ja haastateltavan välistä suhdetta ja luottamuksellisen tilanteen syntyä. He tuovat esiin monet yhtäaikaista tekijät, jotka voivat joko lisätä luottamusta haastattelijan ja haastateltavan välillä ja toisaalta vähentää luottamusta. Tällaisia intersektionaalisia tekijöitä ovat esimerkiksi ikä, sukupuoli, yhteiskunnallinen asema tai perhetilanne.

Myös Timo Ahon ja Anni Ojajärven artikkelissa ”Tutkijan positiot ja miehistä tietäminen etnografisessa kenttätyössä” käydään keskustelua siitä, miten monet erilaiset tekijät muovaavat tutkijan ja tutkimuskohteen välistä suhdetta ja miten tämä muovaa miehistä tietämistä etnografisessa tutkimusprosessissa. Lähtökohdanna on, ettei tutkija ole tutkimustilanteessa objektiivinen tarkkailija tai omasta historiastaan irrallinen toimija, vaan tuottaa tietoa vuorovaikutuksessa tutkimuskohteensa kanssa. Tiedontuottamisen prosessiin vaikuttavat myös tutkijan kokemukset.

Ensimmäisen osan kolmas, Laura Mankin laatima artikkeli ”Tiesin, etten ole tervetullut” tarkastelee erilaisia haastattelutilanteita ja sitä millaisia vaikutuksia haastattelumetodin valinnalla on siihen, miten haastateltavat kertovat valokuvistaan. Myös Mankki hyödyntää tutkimuksessaan intersektionaalista tutkimusotetta. Kaikissa ensimmäisen osan artikkeleissa yhtenä tutkimuksen peruspilareista on sekä tutkijan että tutkimuskohteen moninäkökulmainen tarkastelu.

Teoksen toisen osan ensimmäisessä artikkelissa ”Miesten käytäntöjen tutkiminen visuaalisen tutkimusmenetelmän” Leena Autonen-Vaaranemi kirjoittaa hankkeestaan, jossa hän pyysi tutkimukseen osallistuvia miehiä valokuvaamaan kotiaan ja kertomaan kuvien avulla, mitä merkityksiä he antoivat kodille. Valokuvia sovelletaan visuaalisena tutkimusmenetelmänä aineiston tuottamiseen ja analysoimiseen. Kuten Eerolan ja Pirskasen, myös Autonen-Vaaranien käyttämä metodi vaati tunnetyön tekemistä haastattelutilanteessa. Visuaalinen aineisto toi tutkijalle lisäaineistoa tutkimuksen pohjaksi erityisesti silloin, kun haastateltavan oli vaikea pukea kokemukseen tai tunteitaan sanoiksi.

Tuija Huuki kuvaa artikkelissaan ”Feministiset uusmaterialistiset taidelähtöiset menetelmät ja poikatutkimuk-

sen herkkätuntoiset aihepiirit” teksti- ja puhelälhteisten tutkimusmetodien rinnalle noussutta tutkimus- tausta, joka hyödyntää feministisiä uusmaterialistisia ja posthumanistisia teorioita. Menetelmien kautta on pyritty löytämään uusia keinoja tutkia nuoria ja lapsia koskevia herkkiä aihepiirejä. Huuki osoittaa artikkelissaan, kuinka taidepajatyöskentely antaa lapsille mahdollisuuden käsitellä seksuaalisuuteen, väkivaltaan ja kuolemaan liittyviä teemoja, jotka saattavat olla sensitiivisyydessään vaikeasti sanallistettavissa. Valokuvausta ja taidelähtöisiä metodeja voidaan siis käyttää poika- ja miestutkimuksessa vaikeiden tai sensitiivisten teemojen tarkasteluun, kun sanallinen tai kirjallinen ilmaisu on tutkimuskohteelle vaikeaa.

Kolmannen osan aluksi Tuija Saresma kirjoittaa artikkelissaan ”Manosfäärin maskulismi” internetin maskulismivustojen tutkimisesta kulttuurintutkijan näkökulmasta. Saresma kuvaa erilaisia tekstin lukemisen tapoja, jotka huomioivat myös luetun tekstin kontekstin. Saresma tarkastelee tekstejä performatiivina ja lähestyy niitä intersektionaalisesti. Kuten useat muutkin antologian kirjoittajat, myös Saresma tuo esiin tutkijan subjektiviisuuden ja sen merkityksen tutkimuksen aihe-, näkökulma- ja metodologisiin valintoihin.

Arttu Salon artikkelissa ”Huono-osaiset miehet Rytmihäiriö-yhtyeen sanoituksissa” tarkastellaan miesten alkoholinkäytön kulttuurista kuvastoa ja sen tutkimista. Salo esittelee, miten representaatioanalyysiä voidaan käyttää sukupuolitietoisessa miestutkimuksessa. Kolmannen osan päättävässä Jiri Niemisen artikkelissa puolestaan tutkitaan miespolitiikkojen mediakuvia sekä politiikan sukupuolittuneisuutta. Nieminen käyttää metodina Ernesto Laclauin diskurssiteoriaa, jonka avulla hän tarkastelee maskuliinisuuteen liitettyjä merkityksenantoja ja poliittista artikulaatiota.

Antologian päättää Timo Ahon ja Jiri Niemisen laatima ”Lopuksi: maskuliinisuuksista moninaisiin mieheyksiin”. Loppupuheenvuorossa Aho ja Nieminen nostavat vielä keskusteluun tärkeän teeman: mitä tarkoitetaan maskuliinisuus- ja mieheys-käsitteillä (engl. *masculinity, manliness, manhood*). Heidän mukaansa näiden käsitteiden löysä tai lepsu käyttö – toisinaan jopa synonyymisesti – sekoittaa miehiä koskevaa tutkimusta. Ahon ja Niemisen loppupuheenvuoro on lyhyt mutta tärkeä. Onkin hieman harmi, että se jää sekä teoksen sisällysluettelossa että johdannossa lähes piiloon. Lopuksi- luvun olisi voinut erottaa sisällysluvussa pois kolmannen osan alta omaksi kokonaisuudekseen, jotta sen huomaisi helpommin. Samoin lopetukseen olisi ollut hyvä viitata johdannossa artikkelien esittelyyn lopuksi.

Käsitteiden määrittelyn ohelle loppulukuun olisi voinut vielä tiivistää useat artikkelit yhdistävät teemat ja tehdä näistä laajemman synteesin. Useissa artikkeleissa kirjoittajat nostavat intersektionaalisen tarkastelutavan keskeiseksi metodologiseksi työkaluksi niin tutkimusta

tehtäessä, tutkimusaineistoja kerätessä ja tutkimuskohteita analysoitaessa kuin myös tutkimuskohteen ja tutkijan suhdetta pohdittaessa. Samoin useassa tekstissä nostetaan esiin tunteet ja tunnesensitiivisyys osana tutkimusprosessia. Näiden teemojen laajempi käsittely tai artikkelien välinen keskustelu olisi syventänyt teemojen käsittelyä entisestään.

Teoksessa miestutkimuksen moninaiseen kenttään antavat panoksensa usean alan tutkijat, mutta historioitsijana olisin kaivannut myös historiallisen metodologisen lähestymistavan tai oikeammin lähestymistapojen esittelyä. Miehet, maskuliinisuus tai mieheys eivät ole yhtä suosittuja tutkimusaiheita sukupuolihistorian kentällä kuin naiset, mutta tutkimusta tehdään ja erityisesti modernin ajan tutkijoiden joukosta löytyy useita aiheeseen perehtyneitä tutkijoita, joihin on teoksessa viitattukin. Pirjo Markkolan, Ann-Catrin Östmanin ja Marko Lambergin toimittama *Näkymätön sukupuoli: Mieheyden pitkä historia* (2014) on osoitus mieshistoriasta kiinnostuneiden historiantutkijoiden joukosta Suomessa.

Edellä esitetyistä kriittisistä huomioista huolimatta *Miestutkimuksen metodologiaa* on erinomaisen tervetullut teos, joka kannustaa tutkijoita sekä opiskelijoita tarkastelemaan tutkimusaiheitaan miesten, poikien, miehisyyden ja maskuliinuuksien näkökulmista.

Mari Välimäki, FT
Tampereen yliopisto

Digitaalinen historia: Katsaus menneeseen, nykyisyyteen ja tulevaisuuden näkymiin

Mats Fridlund, Mila Oiva ja Petri Paju (toim.):
Digital Histories. Emergent Approaches within the New Digital History. Helsinki University Press 2020.
382 s. ISBN (PDF) PDF 978-952-369-021-9.
<https://doi.org/10.33134/HUP-5>.

Mats Fridlundin, Mila Oivan ja Petri Pajun toimittama *Digital Histories: Emergent Approaches within the New Digital History* alkaa lupaavasti: Kirja lupaa esitellä nimenomaan digitaalisilla työkaluilla toteutettuja projekteja, jotka tuottavat uutta tietoa historiasta. Tälle on tilausta, koska turhan moni projekti, tai niistä kirjoittaminen, on loppunut aineiston digitointiin ja muihin valmisteleviin askeliin pääsemättä koskaan käsiksi varsinaiseen tutkimukseen.

Tässä artikkelikokoelmassa kuitenkin tuodaan yhteen useamman projektin tuloksia. Neljään osaan jaettu teos sisältää 18 lukua yhteensä 33:ltä kirjoitta-